

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก จากเอกสารประกอบการสัมมนา มีวิธีการศึกษา โดย วิเคราะห์หลักสูตรและการเรียนตามกรอบที่วางไว้ และศึกษาแนวโน้มการจัดหลักสูตร จากผู้เชี่ยวชาญในสาขา โดยใช้เทคนิคเดลฟาย ดังจะเสนอผลโดยสรุปดังนี้

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร

สรุปผลการวิเคราะห์หลักสูตรและการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาควิชาการวิเคราะห์ในเรื่องต่อไปนี้

1. ด้านหลักสูตร ศึกษาการวางวัตถุประสงค์ และโครงสร้างของหลักสูตร
2. ด้านการเรียนการสอน ศึกษาวิธีสอน และการจัดประสบการณ์วิชาชีพ
1. ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก มีความแตกต่างกันคือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เน้นปรับปรุงพื้นฐานการดำรงชีวิตครอบครัว และผู้มีรายได้ เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและวิสัยทัศน์ให้แก่ครูประจำการ พัฒนาการ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เผยแพร่ความรู้ทางคหกรรมศาสตร์ให้กับประชาชนทั่วไป ส่งเสริมงานวิจัยค้นคว้าในสาขาเพื่อพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะชนบท สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เน้นให้เป็นผู้มีความสามารถในเชิงปฏิบัติ สามารถปฏิบัติการเชิงธุรกิจ สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ แม่บ้าน ครู พัฒนาการ นักสังคมสงเคราะห์ สามารถในการค้นคว้าวิจัยและเผยแพร่ความรู้เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตของครอบครัว โดยทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย ปลูกฝังคุณธรรม วินัย ซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์ ชยัน อุดหนุน รับผิดชอบและมีเจตนาที่ดีต่อวิชาชีพ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กไว้ คือ ผลิตนักวิชาการทางคหกรรมศาสตร์ เพื่อเป็นนักวิชาการนักวิจัย และนักส่งเสริม เผยแพร่วิชาการทางคหกรรมศาสตร์

ส่วนโครงสร้างหลักสูตรวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก (4 ปี) ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ประกอบด้วยหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป หมวดวิชาแกน หมวดวิชาเฉพาะและหมวดวิชาเลือกเสรี ดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต หมวดวิชาแกน 54 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ รวม 54 หน่วยกิต แบ่งเป็น ชุติวิชาบังคับ 48 หน่วยกิต ชุติวิชาเลือก 6 หน่วยกิต และหมวดวิชาเลือกเสรี 6 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตร 144 หน่วยกิต

โครงสร้างหลักสูตรวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก (4ปี) ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ประกอบด้วยหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป หมวดวิชาชีพ และหมวดวิชาเลือกเสรี ดังรายละเอียดต่อไปนี้ หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป 38 หน่วยกิต หมวดวิชาชีพ รวม 105 หน่วยกิต แบ่งเป็น วิชาชีพพื้นฐาน 23 หน่วยกิต วิชาชีพเฉพาะสาขา 54 หน่วยกิต และ วิชาชีพเลือก 28 หน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรี 6 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตร 149 หน่วยกิต

โครงสร้างหลักสูตรวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้กำหนดโครงสร้างคล้ายคลึงกับหลักสูตร สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล แต่การจัดรายวิชาแตกต่างกัน คือ หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะด้าน หมวดวิชาเลือกเสรี และหมวดการฝึกงาน โดยที่หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป 60 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน รวม 80 หน่วยกิต แบ่งเป็น วิชาแกน 47 หน่วยกิต วิชาเฉพาะบังคับ 6 หน่วยกิต วิชาเฉพาะเลือก 27 หน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรี 3 หน่วยกิต หมวดการฝึกงาน 6 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตร 149 หน่วยกิต

ผลการวิเคราะห์โครงสร้างรายวิชาของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก หมวดวิชาการศึกษาทั่วไปหรือวิชาพื้นฐานทั่วไปของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มุ่งให้ผู้เรียนรอบรู้ธรรมชาติของมนุษย์และสังคม และตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของชุมชน และประกอบด้วยวิชาภาษาอังกฤษ รวม 30 หน่วยกิต ส่วนสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล โดยใช้พื้นฐาน

ความรู้จากคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจ นักศึกษาเพิ่มรายวิชาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ได้แก่ วิชาอินทรีย์เคมี เคมีทั่วไป ฟิสิกส์ คัลคูลัส ชีววิทยา จุลชีววิทยา สรีรวิทยา และหลักสถิติ

หมวดวิชาแกนหรือหมวดวิชาชีพพื้นฐาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เน้นหนักทางด้านพัฒนาการเด็กและมนุษย์ การนำความรู้ทางด้านคหกรรมศาสตร์มาผสมผสานกับสังคมและชุมชน และมีหลักในการศึกษาค้นคว้าวิจัย สำหรับวิชาชีพพื้นฐานของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และวิชาแกนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีรายวิชาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันเป็นการปูพื้นฐานทางด้านวิชาชีพ

หมวดวิชาเฉพาะหรือวิชาชีพเฉพาะสาขาหมวดวิชาเฉพาะของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ให้ความรู้ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนทั้งการสุขภาพอนามัย การจัดกิจกรรม การจัดสถานเลี้ยงเด็กและประสบการณ์วิชาชีพ สำหรับสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เน้นทางด้านพัฒนาการครอบครัวและเด็ก การจัดกิจกรรม การจัดศูนย์ และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เน้นทักษะการปฏิบัติงานทางวิชาชีพ การศึกษาสำรวจประเด็นปัญหาในสังคม

หมวดวิชาเฉพาะ หรือวิชาชีพเลือก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชกำหนดให้เลือก 1 ชุดวิชา จากชุดวิชาดังต่อไปนี้การพัฒนาที่อยู่อาศัย การดูแลคนพิการและการบริหารทางธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลได้เสนอแนะให้เรียนโดยเน้นหนักด้านการศึกษา และมีรายวิชาชีพเลือกทางด้านศิลปหัตถกรรม ส่วนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้เสนอแนะให้เลือกเรียนเน้นหนักด้านการจัดการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน กิจกรรมและการเรียนรู้ของเด็กวัยก่อนเรียน และครอบครัวศึกษารวม

หมวดวิชาเลือกเสรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ให้เลือกเรียน 1 ชุดวิชา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ให้นักศึกษาเลือกเรียนในสาขาคหกรรมศาสตร์ที่ไม่ซ้ำกับวิชาในแผนการเรียนเสนอแนะ ในขณะที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้นักศึกษาเลือกเรียนอย่างเสรี

2. ด้านการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

2.1 วิธีสอน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเอื้ออำนวยให้นักศึกษาใช้เวลาว่าง โดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียนตามปกติ แต่ใช้วิธีการศึกษาโดยผ่านสื่อการสอนต่าง ๆ ที่เรียกว่าระบบการสอนทางไกล เข้ารับการสอนเสริม ณ ศูนย์บริการการศึกษาต่าง ๆ จากอาจารย์สอนเสริมประจำศูนย์ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองจากวัสดุการศึกษาอื่น ๆ ณ หน่วยห้องสมุดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพฯ) ในบางชุดวิชานักศึกษาจะต้องเข้าทำการทดลอง ในห้องปฏิบัติการศึกษาค้นคว้าและทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ภายในระยะเวลา และสถานที่ที่มหาวิทยาลัยกำหนด

วิธีสอนหลักสูตรวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่เน้นปฏิบัติ ในแต่ละรายวิชาจะกำหนดเวลาหาปฏิบัติ ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน การสอนภาคปฏิบัติผู้สอนใช้วิธี การสาธิต ทดลอง ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สังเกตพฤติกรรมเด็กในศูนย์ปฏิบัติการศึกษาพฤติกรรมเด็กก่อนวัยเรียนของคณะคหกรรมศาสตร์ ที่ศูนย์ศึกษานอกสถานที่ และเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย ส่วนวิธีสอนของหลักสูตรวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีความคล้ายคลึงกับสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล กล่าวคือ มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยให้นักศึกษาลงปฏิบัติในศูนย์เด็กเล็กของมหาวิทยาลัย

2.2 การจัดประสบการณ์วิชาชีพ หลักสูตรวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

การจัดประสบการณ์วิชาชีพ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จัดให้นักศึกษาลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาสุดท้ายก่อนจบการศึกษา นักศึกษาเป็นผู้หาประสบการณ์ด้วยตนเองและกลับมาเข้าค่ายสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นเวลา 5 วัน ส่วนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล กำหนดให้นักศึกษาทั้งปี 3, ปี 4 ฝึกงาน 6 หน่วยกิต 2 หน่วยกิต ฝึกในศูนย์ปฏิบัติการและศึกษาพฤติกรรมเด็กก่อนวัยเรียนของคณะคหกรรมศาสตร์ และอีก 4 หน่วยกิตเป็นการฝึกสอน

สรุปผลการศึกษานวโน้มหลักสูตร

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ อีกประการหนึ่ง คือ ศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในเรื่องดังต่อไปนี้

1. แนวโน้มของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ที่มีต่อครอบครัวและเด็ก
2. แนวโน้มการพัฒนาสถาบันครอบครัว คุณลักษณะของเด็กและเยาวชนอันพึงประสงค์
3. แนวโน้มของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ซึ่งประกอบด้วยนักบริหารหรือเจ้าของสถานประกอบการ การบริหารเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ผู้บริหารในสถานอุดมศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กและอาจารย์สอนวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กในหน่วยงานของรัฐและเอกชน รวมทั้งสิ้น 26 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามเทคนิคเดลฟาย จำนวน 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นกรอบ (Frame) แบบสอบถามปลายเปิดจำนวน 9 ข้อ ให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นแล้วจึงนำข้อคิดเห็นนั้นมาวิเคราะห์ สรุปและสร้างเป็นข้อมูลย้อนกลับเป็นแบบสอบถามครั้งที่ 2 จำนวน 70 ข้อ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้พิจารณาตัดสินใจให้ค่าน้ำหนักความเป็นไปได้ของแต่ละข้อความ คำตอบในครั้งที่ 2 ได้รับกลับคืนมาครบจำนวน 26 ชุด นำมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่าง ผู้เชี่ยวชาญมีทัศนคติสอดคล้องต่อข้อความจำนวน 67 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยถือว่า ทัศนคติที่สอดคล้องกันนี้ได้ตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ จึงได้คำนวณหาค่าฐานนิยมและค่าความต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม เพื่อยืนยันทัศนคติที่สอดคล้องกันนั้นอีกครั้ง แล้วจึงได้แปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. แนวโน้มของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอนาคต ที่มีผลกระทบต่อครอบครัว

จากผลการวิจัยแนวโน้มของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอนาคต ที่มีผลกระทบต่อครอบครัว ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะในระดับมากที่สุดดังต่อไปนี้

1. การแข่งขันทางเศรษฐกิจ ทำให้บุคคลในครอบครัวเกิดความตึงเครียด ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต
2. ครอบครัวจะเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น
3. ครอบครัวมีการบริโภคทรัพยากรสูง ทำให้เกิดปัญหามลภาวะและทรัพยากรขาดแคลน
4. สมาชิกในครอบครัวมุ่งแสวงหาปัจจัยทางวัตถุ จึงมีเวลาให้ครอบครัวน้อย
5. สมาชิกของครอบครัวในชนบท อพยพมาสู่เมือง
6. การเลี้ยงดูเด็กจะต้องพึ่งสถานเลี้ยงเด็ก สถานศึกษา ที่เลี้ยงหรือคนรับใช้มากขึ้น

2. แนวโน้มของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอนาคต ที่มีผลกระทบต่อเด็ก

จากผลการวิจัยแนวโน้มของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอนาคต ที่มีผลกระทบต่อเด็ก ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะในระดับมากที่สุดคือ

เด็กได้รับอาหารไม่ถูกหลักโภชนาการ และเด็กมีแนวโน้มที่จะมีค่านิยมทางวัตถุได้รับการปรนเปรอทางวัตถุ ระบบการแข่งขันทางการศึกษาที่เน้นการแข่งขันทางสติปัญญาขาดการทำกิจกรรมที่เสริมประสบการณ์ชีวิต ทำให้เด็กถูกบีบคั้น เคร่งเครียด และพ่อแม่คาดหวังให้เด็กมีสติปัญญาดี จึงยึดเสียให้เด็กเรียนรู้มากขึ้น

3. แนวโน้มของการพัฒนาสถาบันครอบครัวไทย

จากผลการวิจัยแนวโน้มของการพัฒนาสถาบันครอบครัวไทย ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะไว้ในระดับมากที่สุด ดังต่อไปนี้

1. รัฐสนับสนุนให้หน่วยงาน องค์กร ชุมชนร่วมกันรณรงค์ให้ทุกคนตระหนักในความสำคัญของสถาบันครอบครัว
2. จัดสถานบริการเลี้ยงดูเด็กในหน่วยงาน

3. รัฐบาลให้การสนับสนุนนโยบายส่งเสริมสถาบันครอบครัว เช่น ออกกฎหมายลดค่าให้มีวันลามากขึ้นโดยไม่หักเงินเดือน

4. จัดตั้งศูนย์ปรึกษาครอบครัว หรือตรวจสุขภาพก่อนแต่งงาน ก่อนมีบุตร การเลี้ยงดูบุตร ปรึกษาปัญหาครอบครัว

5. ส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัว เช่น ให้มีวันครอบครัว ประกวดพ่อแม่ตัวอย่าง หรือครอบครัวมีสุข หรือจัดสถานที่พักผ่อน

6. กำหนดให้นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเรียนวิชาครอบครัวศึกษา

4. แนวโน้มคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนไทยอันพึงประสงค์ในอนาคต
จากผลการวิจัยแนวโน้มคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนไทยอันพึงประสงค์ในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะในระดับมากที่สุด ดังต่อไปนี้

1. มีความรับผิดชอบ ชยัน อดทน มีวินัยที่ตรง
2. มีความเชื่อมั่นในตัวเอง กล้าคิด กล้าทำ ในสิ่งที่ถูกต้อง
3. มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงทั้งทางด้านร่างกาย และด้านจิตใจ มีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย

4. เป็นผู้มีมารยาดี จิตใจงาม เอื้อเฟื้อ กตัญญูรู้คุณ ซื่อสัตย์

5. มีความเฉลียวฉลาด มีโลกทัศน์กว้างไกล ใฝ่รู้คิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ

6. มีวิจรรย์ในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีความยืดหยุ่นใน

ตัวเองรู้จักกาลเทศะ

5. แนวโน้มวัตถุประสงค์ของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอก
พัฒนาการครอบครัวและเด็ก

จากการวิจัยแนวโน้มวัตถุประสงค์ของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะในระดับมากที่สุด ดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และความเข้าใจหลักการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาครอบครัวและพัฒนาการเด็ก

2. ใฝ่รู้ ช่างสังเกตมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มที่เกิดขึ้นตลอดจนข้อเสนอนะแนวทางปรับปรุงแก้ไขโดยเป็นผู้ที่ต้นตัวต่อการเปลี่ยนแปลง

3. สามารถสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมีความคิดริเริ่ม และปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม

4. สามารถประกอบวิชาชีพทางด้านพัฒนาการครอบครัวและเด็กได้อย่างหลากหลาย ทั้งในภาคธุรกิจ เอกชน และหน่วยงานของรัฐ

5. สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้พัฒนาท้องถิ่นอย่างถูกต้อง เป็นการสนองความต้องการของประเทศที่มุ่งพัฒนาชนบทและกลุ่มชนที่มีรายได้น้อย

6. แนวโน้มโครงสร้างของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

จากการวิจัยแนวโน้มโครงสร้างของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ทิศนะของผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าควรมีหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ดังนี้

1. โครงสร้างหลักสูตรต้องสอดคล้องกับโครงสร้างและเกณฑ์ของทบวงของมหาวิทยาลัย
2. เนื้อหาวิชาของหลักสูตร ควรปรับให้เข้ากับเหตุการณ์ของยุคสมัย
3. โครงสร้างหลักสูตรควรมีสาขาวิชาให้นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้ ความเป็นไปของสังคมโลก

โครงสร้างหลักสูตรระดับอุดมศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

1. หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป
2. หมวดวิชาเฉพาะหรือวิชาชีพ
3. หมวดวิชาเอกและวิชาชีพเลือก
4. หมวดวิชาเลือกเสรี

6.1 หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป

ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็น หมวดวิชาการศึกษาทั่วไปหรือหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ควรจัดให้ผู้เรียนลงทะเบียสนวิชาที่เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1. กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์
 - 1.1 จิตวิทยาทั่วไป มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
 - 1.2 มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม พัฒนาการมนุษย์

- 1.3 เศรษฐศาสตร์ คิดเป็น
- 1.4 สังคมและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2. กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์
 - 2.1 อารยธรรม จริยศาสตร์
 - 2.2 วัฒนธรรมไทย ทักษะศิลป์และการออกแบบเบื้องต้น
 - 2.3 อารยธรรม อารยธรรมไทย
 - 2.4 อารยธรรมไทย ภาษาไทยอุดมศึกษา
3. กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์
 - 3.1 มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์สุขภาพ
 - 3.2 วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน มนุษย์กับธรรมชาติ
 - 3.3 สภาวะแวดล้อมของเรา วิทยาศาสตร์เพิ่มผลผลิต
 - 3.4 ธรรมชาติวิทยา มรดกธรรมชาติและวัฒนธรรม
 - 3.5 คณิตศาสตร์ สถิติ
 - 3.6 ชีววิทยา จุลชีววิทยา
 - 3.7 สรีรวิทยา สถิติ
 - 3.8 อินทรีย์เคมี อนินทรีย์เคมี
 - 3.9 ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์
4. กลุ่มวิชาภาษาศาสตร์
 - 4.1 ภาษาอังกฤษ 1 ภาษาอังกฤษ 2
 - 4.2 การใช้ภาษาไทย การใช้ภาษาอังกฤษ
 - 4.3 สันทนาภาษาอังกฤษ พัฒนาการเขียน
 - 4.4 ภาษาอังกฤษ พัฒนาการเขียน
- 6.2 หมวดวิชาแกน/วิชาขั้นพื้นฐาน

ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ ให้ความคิดเห็นหมวดวิชาแกน หรือวิชาขั้นพื้นฐานทาง
 คหกรรมศาสตร์ของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัว
 และเด็ก ควรจัดให้นักศึกษาลงทะเบียนเรียนวิชาที่เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหา
 น้อยดังนี้

1. พัฒนาการเด็กและการเลี้ยงดู
2. การจัดการพยาบาลครอบครัวและชุมชน
3. ครอบครัวศึกษา
4. การประกอบอาหาร
5. พัฒนาชุมชนและการนำความรู้ทางวิชาชีพไปประยุกต์ใช้
6. การศึกษาวิเคราะห์ วิจัย สาขาเฉพาะเช่น วิจัย สัมมนาปัญหาพิเศษ
7. กฎหมายเบื้องต้น
8. แนะนำคหกรรมศาสตร์
9. การปรับปรุงและตกแต่งบ้านเรือน
10. หลักศิลป์
11. ตัดเย็บเสื้อผ้า
12. วิชาผ้าและเส้นใย

6.3 หมวดวิชาเฉพาะ/วิชาชีพเฉพาะสาขาและวิชาชีพเลือก

ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นหมวดวิชาเฉพาะหรือวิชาชีพเฉพาะสาขา หรือวิชาชีพเลือกของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัว และเด็ก ควรจัดให้นักศึกษาลงทะเบียนเรียนวิชาที่เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยดังนี้

1. ครอบครัวและสิ่งแวดล้อม
2. สุขภาพอนามัยครอบครัวและเด็ก
3. ความสัมพันธ์ครอบครัว
4. กิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็ก
5. ทักษะในการตัดสินใจแก้ปัญหาส่วนบุคคลและครอบครัว
6. จิตวิทยาและการพัฒนาการมนุษย์
7. อาหารและโภชนาการเด็ก
8. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน
9. กฎหมายครอบครัว
10. ผู้สูงอายุ

11. คอมพิวเตอร์
12. ศิลปะและการดนตรีสำหรับเด็ก
13. การสอนเด็กก่อนวัยเรียน
14. สวัสดิภาพและบริการชุมชนสำหรับเด็ก
15. การจัดการศูนย์เด็กเล็ก
16. เด็กพิเศษ
17. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และสภาวะการณ์ของสังคม
18. การบริหารและการจัดการ
19. ทักษะการสื่อสาร
20. บริโภคศึกษา
21. ชุมชนศึกษาศาสตร์
22. ประชากรศาสตร์
23. อาชีวบำบัด
24. อาหารเพื่ออาชีพ
25. การตัดเย็บเสื้อผ้าครอบครัว

7. แนวโน้มการเรียนการสอนสหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

ตามที่คณะของผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นการเรียนการสอนสหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ควรใช้กระบวนการเรียนรู้เหล่านี้เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล โดยจัดเรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้

1. ฝึกให้นักศึกษาได้เรียนรู้กระบวนการคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง
2. สำรวจประเด็นปัญหาที่มีอยู่ในสังคมปัจจุบันนำมาถกประเด็นปัญหาในชั้นเรียน
3. ใช้วิธีการศึกษาที่ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในชั้นเรียน
4. สอดแทรกคุณธรรมให้มาก
5. ฝึกปฏิบัติโดยการเรียนรู้กรอบแผนงานนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาข้อเสนอนะ
6. มีการใช้สื่อ นวัตกรรมในการเรียนการสอน
7. มีห้องสมุดทันสมัย

8. ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีการวิจัยอย่างสม่ำเสมอ
9. จัดโปรแกรมหรือเชิญวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย
10. นักศึกษามีส่วนประเมินผู้สอน
11. ทัดสนศึกษานอกสถานที่
12. ใช้การสอนแบบสร้างสถานการณ์
13. ให้มีการสัมผัสชุมชนโดยตรง
14. ใช้กระบวนการสอนแบบบรรยาย

8. แนวโน้มการจัดประสบการณ์วิชาชีพ

ประสบการณ์วิชาชีพเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามาก นำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพคหกรรมศาสตร์ วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก เพื่อเพิ่มพูนทักษะทางวิชาชีพ โดยจัดเรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยของแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. วิธีฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

- 1.1 เสริมสร้างคุณธรรมและจรรยาบรรณ โดยเสนอแนวทางในการสร้างจิตสำนึกของวิชาชีพ และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม
- 1.2 มีการนิเทศติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง
- 1.3 ฝึกกระบวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักวางแผนงานแก้ปัญหา การปฏิบัติงานสัมพันธ์กับผู้อื่น
- 1.4 ผู้เรียนรู้จุดมุ่งหมาย สถานการณ์ และทรัพยากรที่มีอยู่
- 1.5 สรุปผลการฝึกประสบการณ์โดยรายงาน วิเคราะห์และเสนอความเห็น

2. ลักษณะการจัดประสบการณ์วิชาชีพ

- 2.1 โดยการปฏิบัติการ
- 2.2 โดยการฝึกสอน
- 2.3 โดยสร้างสถานการณ์จำลอง
- 2.4 โดยการฝึกอบรม
- 2.5 โดยวิธีการสาธิต
- 2.6 โดยการสังเกตการณ์
- 2.7 โดยการทัศนศึกษา

3. สถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

- 3.1 โรงเรียนอนุบาลของรัฐ
- 3.2 ศูนย์รับเลี้ยงเด็กของรัฐ
- 3.3 ศูนย์รับเลี้ยงเด็กเอกชน
- 3.4 โรงเรียนอนุบาลของเอกชน
- 3.5 สถานสงเคราะห์ของรัฐ
- 3.6 สถานสงเคราะห์ของเอกชน
- 3.7 สถานพินิจคุ้มครองเด็ก
- 3.8 ศูนย์ช่วยเหลือเด็กเร่ร่อน

4. ระยะเวลาการฝึกงาน

- 4.1 ตั้งแต่ปี 1 - ปี 4
- 4.2 ตั้งแต่ปี 2 - ปี 4
- 4.3 ตั้งแต่ปี 3 - ปี 4
- 4.4 ตั้งแต่ปี 2 - ปี 3

9. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กโดยจัดเรียงตามความสำคัญจากมากไปน้อย ดังต่อไปนี้

1. ควรเร่งพัฒนาให้มีการเรียนการสอนวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก
2. ควรเปลี่ยนชื่อคหกรรมศาสตร์ เพราะให้ความรู้สึกกับผู้เรียนสาขานี้ทำงานเฉพาะงานแม่บ้าน
3. ควรเปลี่ยนชื่อวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก เป็นพัฒนาการครอบครัวและมนุษย์

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์หลักสูตรสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 3 แห่ง ผู้วิจัยจะนำผลมา อภิปราย 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ ด้านหลักสูตร อภิปรายผลการวิเคราะห์วัตถุประสงค์และ โครงสร้างหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน อภิปรายผลการวิเคราะห์วิธีสอนและการจัด ประสบการณ์วิชาชีพ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านหลักสูตร

จากผลการวิเคราะห์พบว่า การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์บางข้อ ของหลักสูตร เช่น วัตถุประสงค์ที่กำหนดให้ผู้เรียนมีความสามารถเชิงธุรกิจ ไม่ได้มีการจัด วิชา เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านธุรกิจอย่างจริงจัง เพียงแต่เสนอแนะรายวิชาธุรกิจคห กรรมศาสตร์ให้ผู้เรียนได้เห็นแนวทางในการประกอบธุรกิจ (สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล, 2536) สังคมในปัจจุบันและอนาคตมีแนวโน้มที่ซับซ้อนมากขึ้น ทำให้มีงานในด้านการบริการ เช่น ศูนย์บริการรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์สุขภาพอนามัย ศูนย์คนชรา ศูนย์พัฒนาเด็กและเยาวชน เป็นต้น ศูนย์ต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องอาศัยบุคลากรที่มีความสามารถทางด้านวิชาชีพนี้ และ ความรู้ทางด้านทักษะในการจัดการ การธุรกิจ มนุษยสัมพันธ์ เทคนิคการสื่อสาร เพื่อแข่งขัน ในภาคธุรกิจในการบริการ (เอกสารข่าวคหกรรมศาสตร์, 2535) ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยที่ ผู้เชี่ยวชาญให้ทัศนะว่าในการวางวัตถุประสงค์ของหลักสูตร สิ่งที่ควรกำหนดมากที่สุดคือ ควร ให้ผู้เรียนมีความสามารถประกอบวิชาชีพได้อย่างหลากหลาย มีความสามารถในการสื่อความ หมาย ตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงของสังคม ตามข้อค้นพบในแนวโน้มตอนที่ 1 และ 2 ดังนั้นผู้เรียนจะต้องเป็นผู้มีความรู้แน่นอ้าทั้งทฤษฎีและหลักการ รู้จักวิจัย ศึกษ วิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้ม ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุง โดสใช้กระ บวนการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักสำรวจประเด็นปัญหาสังคม สัมผัสชุมชนและฝึกให้ผู้ เรียนมีทักษะในการที่จะนำความรู้ไปเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น หรือกลุ่มผู้ราย ได้น้อย เพื่อให้มีเศรษฐกิจที่มั่นคง จึงควรเพิ่มรายวิชาทางการประกอบอาหาร การ ตัดเย็บ ศิลปะทัศนกรรมและศิลปะประดิษฐ์ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสำนึก ในจรรยาบรรณ

ในด้านการประกอบวิชาชีพของวิชาเอกนี้ไม่มีความชัดเจน ประกอบกับทัศนะคติ

ของทั้งผู้เรียน และบุคคลทั่วไปยังไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพครอบครัวและเด็ก จึงทำให้มองผู้ประกอบวิชาชีพนี้ในด้านลบ แม้กระทั่งผู้เรียนเองก็รู้สึกว่า การเลี้ยงดูและการพัฒนาการเด็กเป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ ถูกนายจ้างกดขี่ รายได้น้อย แต่ต้องมีความรับผิดชอบ สูงจึงทำให้ผู้สนใจเลือกเรียนวิชาเอกทางด้านนี้ลดน้อยลง เช่น สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ในแต่ละปีมีผู้สมัครสอบคัดเลือกในสาขานี้้น้อย (ลินดา วิชาศิลป์, 2537) มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ จะมีนิสิตเลือกวิชาเอกนี้ไม่เกินปีละ 10 คน (อัจฉรา นวจินดา, 2537) สำหรับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชไม่มีผลกระทบ เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่มีงานทำอยู่ แล้ว ตลาดแรงงานปัจจุบัน มีส่วนในการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร ตัวอย่างเช่น หลักสูตรวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้บริหารมีแนวความคิดต้องการให้การจัดการศึกษามุ่งไปทางด้านสังคมสงเคราะห์ เป็นที่ปรึกษาครอบครัว แต่เนื่องจากปัญหาบุคลากรผู้เชี่ยวชาญทางด้านครอบครัวมีน้อย และปัญหาตลาดแรงงาน จึงทำให้หลักสูตรเบี่ยงเบนมาในแนวของการให้บัณฑิตออกไปปฏิบัติงานทางด้านโรงเรียนอนุบาลซึ่ง จะต้องไปแข่งขันกับสถาบันการศึกษาที่ผลิตครูอนุบาลโดยตรง ทั้ง 2 สถาบันควรมีการจัดแนะแนวการศึกษาต่อให้แก่ผู้ที่สำเร็จมัธยมศึกษาตอนปลายตามโรงเรียนต่าง ๆ โดยเชิญวิทยากรจากเจ้าของสถานประกอบการ ผู้สำเร็จการศึกษาวิชาเอกนี้มาบรรยาย เพื่อชักจูงให้เกิดศรัทธาและทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ จากการวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรรายวิชาทั้งของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต่างได้จัดรายวิชาเกี่ยวกับการโรงเรียนอนุบาล การจัดการศูนย์เด็กเล็ก กิจกรรม และการเล่นของเด็กก่อนวัยเรียน การบริหารโครงการเด็กก่อนวัยเรียน เทคนิคการสอนอนุบาล เป็นต้น อัจฉรา นวจินดา (2537) กล่าวว่า รายวิชาเหล่านี้ นิสิตวิชาเอกของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เรียนร้อยละ 75 ผู้บริหารการศึกษาวิชาเอกต่างมีความเห็นว่า ถ้าสังคมได้ตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว และการพัฒนาการเด็กจนจัดให้มีศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนในหน่วยงาน และสถานบริการต่าง ๆ ก็คาดว่าจะมีตลาดแรงงานที่เปิดกว้างขึ้น ทำให้บัณฑิตมีโอกาสมหาการทำงานมากขึ้น สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้พัฒนาคุณภาพของครอบครัวและเด็ก ให้เติบโต เป็นทรัพยากรที่มีค่าของสังคมและประเทศชาติต่อไป

ด้านการเรียนการสอน

การเรียนการสอนทางคหกรรมศาสตร์เน้นการปฏิบัติ โดยประยุกต์แนวคิดของ จอห์น ดิวอี้ ที่กล่าวว่า "การเรียนรู้เกิดจากกระทำ" (Learning by Doing) และ สุภาพ ฉัตรภรณ์ (2526) กล่าวว่า การจัดการศึกษาคหกรรมศาสตร์จะต้องคำนึงถึงผลลัพธ์ โดยจัดกิจกรรมที่มุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่าง ๆ เช่น เพิ่มพูนความรู้ที่มีอยู่ให้มากขึ้น ช่วยให้ผู้คคลที่มีทักษะในการปฏิบัติงานพัฒนาความเข้าใจ การหยั่งรู้ และประทับใจ จากผลการวิเคราะห์การเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชใช้ระบบการสอนทางไกล โดยใช้สื่อนวัตกรรมต่าง ๆ และยังกำหนดให้นักศึกษาศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ไม่เข้าชั้นเรียน และรับการสอนเสริมเป็นบางครั้งบางคราวโดยผู้สอนเป็นผู้บรรยายซึ่งมีทั้งข้อดี และข้อเสีย กล่าวคือ การสอนแบบบรรยายเป็นการสื่อความหมายทางเดียวโดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนได้น้อย แต่เป็นการสอนที่สามารถสอนให้กับผู้เรียนเป็นจำนวนมากและสามารถสรุปเนื้อหาเข้าเป็นกลุ่มก้อนได้ง่าย (ไพฑูริย์ สีนลาวัฒน์, 2524) การสอนแบบบรรยายจะสนองวัตถุประสงค์ในข้อที่ว่าด้วยเรื่องความรู้ และทัศนคติเป็นอย่างดี แต่ยังไม่สนองวัตถุประสงค์ที่ทำได้ ผักได้ หรือด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ซึ่งจะต้องอาศัยการสอนแบบฝึกปฏิบัติ โดยมีองค์ประกอบของสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือ เอกสารและความพร้อมในด้านต่าง ๆ แต่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชไม่มีความพร้อมในด้านการสอนภาคปฏิบัติ ทำให้การเรียนรู้ที่แท้จริงไม่อาจเกิดขึ้นได้ ในด้านของสื่อการสอน หากว่าสื่อการสอนนั้นมีประสิทธิภาพ และผลิตได้ตามวัตถุประสงค์รายวิชา การเรียนรู้ที่ดียิ่งจะเกิดขึ้น

ส่วนการเรียนการสอนวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ทั้งของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติได้อย่างทั่วถึง โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนให้เพียงพอสู่กับอุปกรณ์และเครื่องมือที่มีอยู่ทำให้ผู้สอนมีชั่วโมงสอนมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีศูนย์ปฏิบัติการเด็กให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และยังให้นักศึกษาทัศนศึกษานอกสถานที่ หรือมอบหมายให้ทำโครงการศึกษาเปรียบเทียบ สำหรับการจัประสบการณ์วิชาชีพเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเพิ่มพูนทักษะให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในการประยุกต์ความรู้จากภาคทฤษฎีลงสู่ปฏิบัติ เป็นการทดสอบทฤษฎีในสถานการณ์จริง ประสบการณ์วิชาชีพเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามาก ทำให้นักศึกษามี

ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ได้นาน ช่วยให้มีสมรรถภาพสูงขึ้น ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามีธรรมชาติของความเป็นผู้ใหญ่ที่ต้องการเรียนรู้ในสิ่งที่ป็นจริง มีความหมายนำไปปฏิบัติได้ ต้องการเรียนรู้สภาพปัญหาที่แท้จริงมีส่วนรับรู้ และช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการที่พึงปรารถนา (ปทีป เมธาคุณวุฒิ, 2530) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผู้เชี่ยวชาญต้องการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกประสบการณ์ให้มากที่สุด คือ ฝึกตั้งแต่ปีที่ 1 ตลอดจนถึงปีสุดท้ายของการศึกษา สถาบันการศึกษาทั้ง 3 แห่ง ต่างได้จัดให้นักศึกษาได้ฝึกงาน แต่ไม่สอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญ โดยที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จัดให้นักศึกษาฝึกงานน้อยที่สุดแต่เพียงภาคสุดท้ายก่อนสำเร็จการศึกษาเท่านั้น สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำหนดให้นักศึกษา ฝึกงานทั้งภายในสถานศึกษา คือ ฝึกที่ศูนย์ปฏิบัติการเด็กเล็ก สถานสงเคราะห์เด็ก โรงเรียนอนุบาล และสถานที่ต่าง ๆ ที่นักศึกษามีความสนใจและแจ้งความจำนงไว้กับสถาบัน โดยฝึกในปีที่ 3 และปีที่ 4

จากผลการศึกษาแนวโน้มทำให้ทราบทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญ ดังที่จะนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวโน้มของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอนาคต

ผู้วิจัยได้แบ่งแนวโน้มของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต เป็น 2 ด้าน คือ ผลกระทบต่อครอบครัวและผลกระทบต่อเด็ก ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ผลกระทบต่อครอบครัว

จากการวิจัย พบว่า แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอนาคต มีผลกระทบต่อครอบครัวมากที่สุดที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องคือ เพื่อให้ครอบครัวอยู่รอดทางเศรษฐกิจ ทำให้บุคคลเกิดความตึงเครียดทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพจิต การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบันแข่งขันกันในความสำเร็จ ทำให้บุคคลและสังคมต้องเผชิญหน้ากับปัญหาการปรับตัว วิถีชีวิตตลอดจนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคมเป็นไปอย่างเร่งรีบ และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ, 2532) ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจมากขึ้น ผลกระทบนั้นยังทำให้ระบบครอบครัวไทยเปลี่ยนโครงสร้างเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น สังคมมนุษย์โลกมีแนวโน้มจะเป็นครอบครัวเดี่ยว เพราะระบบการผลิตที่ใช้เครื่องจักรกลแทน ทำให้สมาชิกในครอบครัวลดบทบาทลงประกอบกับปรัชญาชีวิตแบบใหม่ ที่มนุษย์ต้องการอิสระพึ่งพาตนเองมีความรับผิดชอบครอบครัวตน ครอบครัว

เดี่ยวประกอบด้วยสามภรรยาและบุตร ถ้าหากบุตรที่ยังเล็กจะต้องประสบปัญหาการเลี้ยงดู (ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2535) พ่อแม่ยุคใหม่จะต้องพึ่งสถานเลี้ยงดูเด็กมากขึ้น (วัลลภ ตั้งคณาธิกร, 2535) ซึ่งตรงกับทัศนะของผู้เชี่ยวชาญที่เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดู จะพึ่งสถานเลี้ยงดูเด็ก สถานศึกษา พี่เลี้ยงหรือคนรับใช้มากขึ้น

สังคมที่มีความสำเร็จทางเศรษฐกิจสูง การบริโภครักษาการสูงตามไปด้วย ทำให้เกิดมลภาวะและทรัพยากรขาดแคลน โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ ๆ จะมีความเจริญที่เห็นได้ชัดเจนทางด้านวัตถุ บุคคลมุ่งแสวงหาปัจจัยทางวัตถุมีเวลาให้ครอบครัวน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับ วิชัย บรรณฤทธิ์ทวี (2531) ที่กล่าวว่า สังคมไทยมีความก้าวหน้าในการนำเทคโนโลยีทางวัตถุมาใช้อย่างมากทำให้บุคคลแก่งแย่งแข่งขัน บิดามารดาจึงมีเวลาให้กับบุตรน้อยลง นอกจากนั้น แรงงานจากภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่อยู่ในชนบท อพยพมาสู่เมือง กลายเป็นคนยากจนในเมืองที่ต้องเผชิญปัญหาทุกด้านเป็นเพราะความไม่สมดุลย์ทางโครงสร้างเศรษฐกิจ ภาคหนึ่งเจริญเติบโตถึงขีดสุด ในขณะที่ภาคอื่น ๆ ยังช่วยตัวเองไม่ได้ (เสนห์ จามาริก, 2535)

ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญที่มีความเห็นต่อผลกระทบของครอบครัว ในระดับมากอันดับแรก คือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวน้อยลงทำให้ขาดความอบอุ่น ผู้สูงอายุจะถูกทอดทิ้งมากขึ้น ปัญหาผู้สูงอายุกำลังทวีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นผลของการลดลงอย่างรวดเร็วของภาวะเจริญพันธุ์ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาในปีพ.ศ. 2550 ประมาณการว่าจะมีผู้สูงอายุ 12 ล้านคน (นภาพร นโฆวรรณ และ มาลินี วงษ์สิทธิ์, 2530) อ้างใน เนาวรัตน์ สุนทรวิชัย, 2536)

ในประเด็นที่ครอบครัวมีบุตรน้อยลง เพราะภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพิ่มขึ้น ทำให้สามภรรยาต่างเป็นกำลังทางเศรษฐกิจที่ต้องช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน สตรีต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานมากขึ้น ปรากฏตามความเป็นจริงที่ จรรยา สุวรรณทัต (2531) กล่าวว่า อัตรากำลังแรงงานของผู้หญิงไทยเป็นอัตราสูงสุดประเทศหนึ่งในเอเชีย ในบางครั้งความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ทำให้ครอบครัวต้องแยกกันอยู่ นอกจากนั้นการปรับตัวทางสังคมอาจสร้างปัญหาการหย่าร้างมากขึ้น

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้มีการถ่ายเทวัฒนธรรมระหว่างประเทศ เป็นเหตุให้วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม

นิยมประเพณีและวัฒนธรรมของคนเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งตรงตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอนาคตที่มีต่อครอบครัว คือ คู่สมรสจะแต่งงานช้าลง สมาชิกในครอบครัวจะมีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายชีวิตสูงขึ้น วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น การเคารพผู้อาวุโส การปฏิบัติทางศาสนิกถูกละเลย ครอบครัวขาดการสืบทอดวัฒนธรรมทางการผลิต หญิงและชายในสังคมไทยมีบทบาทเท่าเทียมกัน

จากการศึกษาแนวโน้มในการจัดหลักสูตรเพื่อรองรับปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับครอบครัวไทยในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญให้ทัศนะว่าควรเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการสำรวจหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยให้เพิ่มการศึกษาทางการบริโภค ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ครอบครัวศึกษา การจัดศูนย์บริการรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์ที่ปรึกษาครอบครัว และยังเสนอแนะให้มีการศึกษาวิชาความรู้ทางด้านครอบครัวในระดับอุดมศึกษา และต่ำกว่าวิชาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เพื่อรองรับปัญหาผู้สูงอายุที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้น

1.2 ผลกระทบต่อเด็ก

จากการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยมีผลกระทบต่อเด็กมากที่สุด 2 ประการ คือ เด็กได้รับอาหารไม่ถูกหลักโภชนาการ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญและร้ายแรงในปัจจุบัน ปิดกั้นความเจริญเติบโตของร่างกาย เด็กอายุ 0-5 ปีขาดสารโปรตีน ร้อยละ 19 เด็กในวัยประถมศึกษาโดยเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 27 ไม่มีอาหารกลางวันรับประทานกว่า ร้อยละ 18 ขาดสารไอโอดีนอย่างรุนแรงมีผลกระทบต่อพัฒนาสติปัญญา สมอทิพย์ หรือที่เรียกอีกอย่างว่าโรคเอื้อ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2534) เด็กอายุ 3 - 14 ปี ขาดความรู้เรื่องคุณค่าอาหารจากครอบครัว และมีความนิยมความเชื่อทางการกิน อิทธิพลของสื่อโฆษณาจะทำให้เด็กประสบปัญหานี้ (คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมเลี้ยงดูเด็ก, 2535)

อีกประการหนึ่ง คือ เด็กมีค่านิยมทางวัตถุ ได้รับการปรนเปรอทางวัตถุ เป็นการชดเชยที่พ่อแม่มีเวลาให้กับลูกน้อย ประกอบกับสื่อมวลชนมีอิทธิพลมากต่อการซึมซับค่านิยมอันไม่พึงประสงค์ เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับการแสวงหาความมั่งคั่งทางวัตถุ จากการศึกษางานวิจัยพบว่า เด็กกรุงเทพมหานครกว่าร้อยละ 80 ดูโทรทัศน์ทุกวัน วันละ 2 ชั่วโมง (สุกัญญา ตีรวนิจ และ นันทริกา คัมไพโรจน์, 2527) ผลจากความก้าวหน้าทางการสื่อสารนี้ยังส่ง

ผลกระทบต่อเด็กในระดับมาก ทั้งในแง่บวกและลบ ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญกล่าวคือ เด็กมีพัฒนาการเร็ว รอบรู้ ทันโลกทันเหตุการณ์ เด็กจะมีแนวโน้มไม่ซำบซึ่งศิลปะและดนตรี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของคน และการใช้เวลาอยู่กับเครื่องอิเล็กทรอนิกส์มาก ๆ จะทำให้เด็กขาดปฏิสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบต่อเด็กข้ออื่น ๆ ที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ระบบการศึกษาที่เน้นการแข่งขันทางสติปัญญา และการท่องจำมากกว่าพัฒนาการทางด้านอื่น ๆ ทำให้เด็กถูกบีบคั้น เคร่งเครียด ประกอบกับพ่อแม่คาดหวังให้ลูกมีสติปัญญาดี จึงยึดเสียให้เรียนรู้อีกขึ้น นอกจากนั้น ปัญหาการเลี้ยงดูของพ่อแม่ยังทำให้เด็กขาดความอบอุ่นจะมีผลต่อพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ เด็กขาดรูปแบบที่ดีในการดำเนินชีวิต ทำให้เป็นการเห็นแก่ตัว ขาดความอดทน อารมณ์แปรปรวน ก้าวร้าว สับสน มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน อาจนำไปสู่การใช้สารเสพติดมากขึ้น เด็กในอนาคตมีแนวโน้มกล้าคิด กล้าแสดงออก แต่ย่อห่อนในศีลธรรม จรรยา ระเบียบวินัย และอาจจะมีปัญหาสุขภาพ พละนาไม่มีแข็งแรง

จากทัศนะของผู้เชี่ยวชาญที่ให้การเน้นความรู้ทางด้านโภชนาการ และอาหารเด็ก การพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จิตวิทยาพัฒนาการเด็กเป็นหมวดวิชาสำคัญที่ผู้เรียนจะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ และในการเรียนการสอนของทั้ง 3 สถาบัน ได้จัดรายวิชาเหล่านี้เรียบร้อยแล้ว แต่ในประเด็นของการรู้เท่าทันของผู้บริโภคในยุคของสังคมเทคโนโลยีที่ผู้บริโภคจะไม่ตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งอาจจะนำอันตรายมาสู่ผู้บริโภคและสร้างทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อที่ผิดหรือเลียนแบบวัฒนธรรมจากต่างประเทศ เนื้อหาวิชาเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ยังไม่ปรากฏในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาทั้ง 3 แห่ง แต่ในประเด็นของผลกระทบทางการศึกษาที่เน้นการแข่งขันทางด้านสติปัญญานั้น สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จัดตั้งศูนย์เด็กเล็กที่มีปรัชญาการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนวัยเรียน โดยไม่ยึดถือการพัฒนาการที่ไม่เหมาะสมกับวัยเด็กเล็ก อันเป็นตัวอย่างของการศึกษา และปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้ที่ถูกต้อง

ตอนที่ 2 แนวโน้มของการพัฒนาสถาบันครอบครัวและเด็กไทย

ผู้วิจัยได้แบ่งแนวโน้มของการพัฒนาสถาบันครอบครัวและเด็กไทยออกเป็น 2 ด้าน คือ การพัฒนาสถาบันครอบครัวไทยและคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนอันพึงประสงค์ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การพัฒนาสถาบันครอบครัวไทย

จากการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า สถาบันครอบครัวมีความสำคัญที่รัฐควรสนับสนุนให้หน่วยงาน องค์กร ชุมชน ร่วมกันรณรงค์ให้ทุกคนตระหนักในความสำคัญ ของสถาบันครอบครัวมากที่สุดเป็นอันดับแรก นอกจากนั้นลำดับต่อมาเห็นว่า ควรจะมีการจัดตั้งสถานบริการเลี้ยงดูเด็กในหน่วยงาน หรือจัดตั้งศูนย์เพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับครอบครัว หรือตรวจสุขภาพก่อนแต่งงาน ก่อนมีบุตร และรัฐยังควรให้การสนับสนุนส่งเสริมนโยบาย พัฒนาสถาบันครอบครัว โดยออกกฎหมายให้ลาคลอดนานขึ้นและไม่หักเงินเดือน นอกจากนั้น ยังควรส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัว เช่น ให้มีวันครอบครัว ประกวดพ่อแม่ตัวอย่าง หรือครอบครัวมีสุข หรือจัดสถานที่พักผ่อน และสันตนาการระหว่างครอบครัว และยังควร กำหนดให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษา เรือนวิชาเกี่ยวกับครอบครัวศึกษา แต่ให้เรียนในระดับมาก สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา และผู้เชี่ยวชาญเสนอความเห็นให้มีการควบคุมสื่อมวลชนในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ที่จะมีส่วนต่อการพัฒนาคุณภาพของครอบครัวทั้งนี้เพราะเห็นว่าปัญหานานัปการที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมีผลกระทบโดยตรงต่อครอบครัวอันเป็นรากเหง้าหล่อหลอม หรือเป็นสถาบันพื้นฐานที่วางรากฐานให้แก่สถาบันอื่นในสังคม การพัฒนาทั้งหลายอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่ากฎแห่งปัญหาทั้งหลายอยู่ที่หน่วยครอบครัว (ฮุกส์, เซอเน และ โคซาคู อีเคเดะ, 2531) การพัฒนาสถาบันครอบครัวก็คือการพัฒนาประเทศชาตินั่นเอง

2.2 คุณลักษณะของเด็กและเยาวชนอันพึงประสงค์

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า คุณลักษณะของเด็กและเยาวชนอันพึงประสงค์มากที่สุดคือ มีความรับผิดชอบ ชยัน อดทน มีวินัย เก่งตรง มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิดกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องควร สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการศึกษาแนวทางการพัฒนาเด็กที่เห็นว่า เด็กไทยจะต้องได้รับสารอาหารที่เพียงพอต่อร่างกาย สุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย มีนันทนาการ มีการเล่นและออกกำลังกาย มีการนอนหลับและมีสถานที่พักผ่อนนอนหลับอย่างเพียงพอ (คณะกรรมการศึกษาแนวทางการพัฒนาเด็ก, 2535) เด็กไทยควรมีลักษณะเป็นผู้มีมารยาทดี ใจกว้าง ใฝ่เพื่อ กตัญญูรู้คุณ ซื่อสัตย์ มีวิจรรณยานในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีความยึดหยุ่นในตนเอง รู้กาลเทศะและประการสุุดท้าย คือ เฉลียวฉลาด มีโลกทัศน์กว้าง ใฝ่รู้คิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ทั้งนี้คุณสมบัตินั้นพึงประสงค์ทั้งหลาย

จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในหลักสูตรก่อน โดยสอดแทรกในการเรียนการสอนในวิชา
อื่น เพราะว่าการประกอบอาชีพการเลี้ยงดูเด็กนั้นไม่ว่าจะเป็นครูหรือพี่เลี้ยง ย่อมมี
อิทธิพลต่อการปลูกฝังและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก

ตอนที่ 3 แนวโน้มของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการ ครอบครัวและเด็ก

ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยแนวโน้มของหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชา
เอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ในด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การ
เรียนการสอนและการจัดประสบการณ์วิชาชีพ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

จากการอภิปรายผล ตั้งแต่ตอนที่ 3 เป็นต้นไป ผู้วิจัยได้อภิปรายผล โดยการศึกษา
ศึกษาเปรียบเทียบจากการวิเคราะห์หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ วิชาเอกพัฒนาการครอบครัว
และเด็กจาก 3 สถาบันการศึกษาคือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สถาบันเทคโนโลยี
ราชมงคล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นในการวิจัยว่า วัตถุประสงค์ที่ควรจัดมากที่สุดประการแรก
คือ ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจหลักการแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับครอบครัว
ศึกษาและพัฒนาการของเด็ก ควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะในการวิจัย การสำรวจ
วิเคราะห์หาประเด็นปัญหาของสังคมหรือหาแนวทางที่ดีที่จะแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น และกึ่ง
รู้จักการนำผลวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ความเห็นนี้สอดคล้องกับแผนการเรียนคหกรรม
ศาสตร์และครอบครัวที่ให้ข้อเสนอแนะว่าควรส่งเสริมพัฒนาความรู้ ทักษะการวิจัยให้มากขึ้น
ทั้งในระดับปริญญาตรี หรือบัณฑิตศึกษา (บุปผา ปิ่นทอง, 2536) สถาบันการศึกษาที่ผู้วิจัย
ได้ศึกษาหลักสูตรวิชาเอกนี้ทั้ง 3 แห่ง ต่างวางวัตถุประสงค์ข้อนี้ไว้ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราชได้เน้นให้นักศึกษา วิชาเอกพัฒนาการเด็กและครอบครัว มีทักษะทางการ
วิจัยศึกษาค้นคว้า เพื่อพัฒนาชุมชนในชนบท สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วางวัตถุประสงค์ให้
นักศึกษามีความสามารถในการค้นคว้าวิจัยและเผยแพร่ความรู้ เพิ่มพูนคุณภาพชีวิตของครอบครัวไทย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มุ่งส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยและเผยแพร่วิชาการทางคหกรรมศาสตร์
ให้ทันแก่ความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ

วัตถุประสงค์ที่มีความสำคัญมากที่สุดรองลงมา คือ ใฝ่รู้ ช่างสังเกต สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ ตลอดจนหาข้อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงแก้ไข โดยเป็นผู้ที่ตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลง บุพผา ปิ่นทอง (2536) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษาคหกรรมศาสตร์และครอบครัว โดยเน้นความต้องการในอนาคต ให้มีความสามารถในการสำรวจประเด็น และปัญหาในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคมอื่น ๆ ในทุกชั้นของการพัฒนาการและรูปแบบของรัฐบาล ตลอดจนสามารถสำรวจปัญหาค่านิยมอย่างพินิจพิเคราะห์ สำรวจความคิดเห็นใหม่ ๆ และลงมือทำงานโดยใช้ความรู้เกี่ยวกับผลได้ผลเสียในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

สำหรับคหกรรมศาสตร์ วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก สมศรี สุกุมลนันท์ (2520) เสนอแนะว่า การที่จะให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ ผู้สอนต้องรู้จักนำปัญหาจากชีวิตจริงของครอบครัวและสังคมเข้ามาสู่การเรียนการสอน โดยที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันนำความรู้ทางคหกรรมศาสตร์มาแก้ไขปัญหาย่างฉลาดและตรงเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับสุภาพ ฉัตรภรณ์ (2526) กล่าวว่า การเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ในปัจจุบัน มีลักษณะเปิดกว้างจากห้องเรียนออกไปสู่สังคมภายนอก เป็นลักษณะการเรียนรู้แบบต่อเนื่องในการศึกษาปัญหาสังคมและทางแก้ไข เพื่อที่จะได้นำแนวทางการศึกษาเหล่านี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนา ความสนใจ ค่านิยมและเจตคติของผู้เรียน ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของทั้ง 3 สถาบันมิได้ระบุไว้อย่างชัดเจน แต่มีการเรียนการสอนที่เอื้อต่อคุณสมบัติของบัณฑิตในลักษณะนี้

ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีความเห็นสอดคล้องกันมากเป็นอันดับ 3 คือ สามารถสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความคิดริเริ่มและปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ความสามารถในการสื่อสารเป็นเครื่องหมายอย่างหนึ่งของผู้มีการศึกษา เนื่องจากสังคมก้าวเข้าสู่ยุคแห่งความเจริญ ความสามารถในการเขียน อ่าน พูด และเข้าใจข้อมูลเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการพัฒนาบุคคล ให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ (บุพผา ปิ่นทอง, 2536) วัตถุประสงค์ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันมากเป็นอันดับ 4 คือ สามารถประกอบวิชาชีพทางด้านพัฒนาการครอบครัวและเด็กได้อย่างหลากหลาย ทั้งในภาคธุรกิจ เอกชน และหน่วยงานของรัฐ ซึ่งสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้พัฒนาท้องถิ่นอย่างถูกต้อง เป็นการสนองความต้องการของประเทศที่มุ่งพัฒนาชนบทและกลุ่มชนที่มีรายได้น้อย การเปลี่ยนแปลงของยุคปัจจุบันเศรษฐกิจได้กลายเป็นปัญหาสำคัญ และ

เป็นปัญหาใกล้ตัวของมนุษย์มากขึ้นในการประกอบกิจการแม้ในด้านการศึกษา สถาบันการศึกษาพยายามสร้างบัณฑิตให้เป็นผู้นำได้ จัดการธุรกิจได้เพิ่มความรู้ทางวิชาชีพของบัณฑิตออกมาหลาย ๆ ทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีวิชาโทที่สามารถนำไปใช้ได้ (สรุปการอภิปรายในเส้นทางใหม่ของระดับอุดมศึกษาไทย, 2532) ในขณะเดียวกันควรมีการพัฒนาศักยภาพของประชาชนและสถาบันท้องถิ่น เพื่อให้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศก้าวหน้าอย่างทันสมัย ค่าเงินไปได้อย่างมั่นคง และไม่ก่อให้เกิดสภาพการณ์เสียศูนย์ของมนุษย์ สิ่งแวดล้อม และสังคม (ประเวศ วะสี, 2532)

วัตถุประสงค์ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล คณะคหกรรมศาสตร์ วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ได้มีเป้าหมายผลิตบัณฑิต วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก มีความหลากหลายทั้งเชิงธุรกิจและปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจ เหมือนกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในขณะที่เป้าหมายของการผลิตบัณฑิต วิชาเอกพัฒนาการเด็กและครอบครัว ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราชมุ่งเน้นปรับปรุงพื้นฐานการดำรงชีวิตครอบครัวและผู้มีรายได้น้อย ยกวิทยฐานะของครูประจำการ พัฒนาการ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญให้ทัศนะว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยมีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวและเด็กโดยตรง ตามข้อค้นพบในตอนต้นที่ 1 และ 2 จึงควรหาทางป้องกันและรองรับปัญหาดังกล่าว สถาบันการศึกษาควรกระทำมากที่สุด คือ เร่งพัฒนาให้มีการเรียนการสอนวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก แต่เนื่องจากสาขาวิชาเอกนี้จัดอยู่ภายใต้หลักสูตรคหกรรมศาสตร์จึงทำให้ไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นว่าน่าจะเปลี่ยนชื่อคหกรรมศาสตร์ เพราะชื่อจะให้ความรู้สึกที่ ผู้เรียนทำงานเฉพาะแม่บ้าน สำหรับความเห็นว่า วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กควรเปลี่ยนเป็นพัฒนาการครอบครัวและมนุษย์ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องในระดับปานกลาง

3.2 โครงสร้างหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับโครงสร้างของหลักสูตรนี้ 3 ประเด็น ในระดับความคิดเห็นที่ควรเป็นไปได้มากที่สุด คือ โครงสร้างหลักสูตรอุดมศึกษาต้องสอดคล้องกับโครงสร้างและเกณฑ์ของทบวง และเพื่อหาวิชาของหลักสูตรการปรับให้เข้ากับเหตุการณ์ของยุคสมัยและสังคมโลก จากการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรพัฒนาการครอบครัวและเด็กของ

3 สถาบัน พบว่า ลักษณะโครงสร้างของหลักสูตรวิชาเอกนี้มีความสอดคล้องกับทักษะของผู้เชี่ยวชาญ ที่กำหนดให้สอดคล้องกับเกณฑ์ของทบวง คือ ประกอบด้วยหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป/พื้นฐานทั่วไปรวมไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะไม่น้อยกว่า 90 หน่วยกิต วิชาเอกไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต วิชาโทไม่น้อยกว่า 15 หน่วยกิต และวิชาเลือกเสรีสำหรับหมวดวิชาการศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล กำหนดไม่เกิน 40 หน่วยกิต ส่วนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กำหนดไว้ 60 หน่วยกิต โดยเพิ่มทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ หมวดวิชาแกน วิชาเฉพาะด้าน วิชาพื้นฐานหรือวิชาชีพของวิชาเอกพัฒนาการเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในหลักสูตรวิชาชีพนั้น วิชาพื้นฐานจำเป็นสำหรับการศึกษาและทำความเข้าใจในวิชาชีพนั้น ๆ ต่อไป (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2524) ซึ่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชจัดโปรแกรมให้ผู้เรียนลงทะเบียนเรียน 96 หน่วยกิต วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลเรียน 57 หน่วยกิต วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เรียน 53 หน่วยกิต

แผนการเรียนคหกรรมศาสตร์ ที่สมาคมคหเศรษฐศาสตร์อเมริกัน (เอกสารข่าวคหกรรมศาสตร์, 2535) ได้กำหนดเป็นมาตรฐาน มักประกอบด้วยวิชาการศึกษาทั่วไป วิชาชีพ วิชาแกน ประสบการณ์การฝึกงานและวิชาเลือก วิชาทั่วไป มีสัดส่วนเป็น 1 ใน 4 ของรายวิชาในระดับปริญญาตรี หรือ 45 ชั่วโมงใน 1 ภาคเรียน เป็นรายวิชาสาขาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ แผนการเรียนส่วนใหญ่ประกอบด้วยวิชาชีพรายวิชามากมาย ทั้งจากสาขาคหกรรมศาสตร์เองและจากแขนงวิชาสนับสนุนอื่น ๆ วิชาแกน มุ่งให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวกับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว การพัฒนาการมนุษย์ อาหารและหลักโภชนาการบุคคล เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมกับพฤติกรรมของมนุษย์ การจัดการ การประยุกต์ รวมทั้งพฤติกรรม การตัดสินใจของบุคคลและครอบครัว นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการปฐมนิเทศด้านวิชาชีพให้รู้จักถึงบทบาทของผู้ชำนาญการเฉพาะทาง และในฐานะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคมปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรที่พัฒนาคุณสมบัติส่วนบุคคลและพัฒนาทักษะในวิชาชีพ ได้แก่ การอุทิศตนเพื่ออาชีพ โดยมีจุดเน้นด้านครอบครัวและระบบที่เกี่ยวข้องการเป็นผู้นำโครงการและผู้นำกลุ่มสามารถสำรวจประเด็นใหม่ ๆ และสามารถตัดสินใจได้อย่าง

ถูกต้อง สะสมทักษะเชิงวิชาการที่จะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการคิดอย่างอิสระ สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งการพูดและการเขียน และสามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสมัยใหม่

โครงสร้างรายวิชา

1. หมวดวิชาการศึกษาทั่วไปหรือวิชาพื้นฐานทั่วไป

1.1 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าวิชาที่ควรจะเรียนมากที่สุดคือ จิตวิทยาทั่วไป มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและพัฒนาชีวิต วิชาเอกพัฒนาการเด็กและครอบครัว ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จัดให้ผู้เรียนเรียน มนุษย์กับสังคม และวิทยาศาสตร์และสังคม วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เรียนวิชาการพัฒนาประสบการณ์ชีวิตและสังคม และจิตวิทยาทั่วไป ส่วนวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เรียนวิชา จิตวิทยาเบื้องต้น สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์

1.2 กลุ่มวิชามนุษย์ศาสตร์ ไม่มีกลุ่มวิชาใดที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าน่าจะเรียนมากที่สุด แต่ให้ความเห็นว่า วิชาอารยธรรม จริยศาสตร์ วัฒนธรรมไทย ภาษาไทยอุดมศึกษา น่าจะเรียนในระดับมาก นักศึกษาวิชาเอกพัฒนาการเด็กและครอบครัวของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเรียน ไทยศึกษา ในขณะที่สถาบันเทคโนโลยีและมหาวิทาลัยเกษตรศาสตร์ เรียนการใช้ห้องสมุด

1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า วิชาที่ น่าจะเรียนมากที่สุดคือ วิทยาศาสตร์สุขภาพ ในขณะที่วิชา คณิตศาสตร์ สถิติ และสรีรวิทยา ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าควรเรียนมาก แต่เป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน อีกวิชาหนึ่งที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นไม่สอดคล้องในระดับปานกลาง คือ วิชาฟิสิกส์และคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชไม่ได้จัดโปรแกรมให้นักศึกษาวิชาเอกนี้เรียน แต่ในขณะที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ให้เรียนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ 12 หน่วยกิต อินทรีย์เคมี อินทรีย์เคมี คณิตศาสตร์ทั่วไป สถิติเบื้องต้น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จัดให้เรียนกลุ่มวิชานี้ 33 หน่วยกิต ได้แก่ วิชาเคมีทั่วไป ฟิสิกส์ แคลคูลัส หลักชีววิทยา ชีววิทยาปฏิบัติการ จุลชีววิทยาทั่วไปปฏิบัติการ สรีระของมนุษย์และหลักสถิติ ซึ่งหลักสูตรนี้ก็สอดคล้องกับเกณฑ์การคัดเลือกนักศึกษามาศึกษาต่อสาขาใหม่ของมหาวิทยาลัย คือ นักเรียนสายวิทยาศาสตร์

1.4 กลุ่มวิชาภาษาศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นในระดับมากทุกวิชาที่เสนอในตาราง ได้แก่ วิชา ภาษาอังกฤษ 1 ภาษาอังกฤษ 2 การใช้ภาษาไทย การใช้ภาษาอังกฤษ สันทนาภาษาอังกฤษ พัฒนาการเขียน ส่วนวิชาภาษาอังกฤษและพัฒนาการเขียน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน นักศึกษาวิชาเอกนี้ของมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมชาติราช เรียนภาษาอังกฤษพื้นฐาน ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เรียน 9 หน่วยกิต ในขณะที่นักศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เรียนภาษาไทยคละเคล้ากับภาษาอังกฤษทั่วไปและภาษาอังกฤษเทคนิค รวม 12 หน่วยกิต

2. หมวดวิชาแกนหรือวิชาชีพพื้นฐานคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอก พัฒนาการครอบครัวและเด็ก

ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะว่า วิชาที่ควรจัดให้ผู้เรียนเรียนในระดับมากที่สุดคือ พัฒนาการเด็กและการเลี้ยงดู การจัดทรัพยากรครอบครัวและชุมชน ครอบครัวศึกษา การประกอบอาหาร พัฒนาชุมชนและการนำความรู้ทางด้านวิชาชีพไปประยุกต์ใช้ซึ่งรายละเอียดเนื้อหาวิชา หรือปรับรายวิชาใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับผลวิจัย ในตอนที่ 2 เรื่องแนวโน้มของการพัฒนาสถาบันครอบครัวและเด็กไทย ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า ทุกหน่วยงานควรร่วมมือกัน รมรงค์ให้ทุกคนตระหนักในความสำเร็จของสถาบันครอบครัว และควรกำหนดให้นักศึกษาในระดับอุดมศึกษา เรียนครอบครัวศึกษา เนื่องจากแนวโน้มของสังคมในอนาคตจะทำให้เวลาของครอบครัวน้อยลง ครอบครัวเด็วจะมีเพิ่มขึ้น สามีภรรยาจะเป็นกำลังทางเศรษฐกิจ ซึ่งต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทำให้ครอบครัวประสบปัญหาการเลี้ยงดูบุตร (วัลลภ ตั้งคณาวัณ , 2530) ดังนั้น หลักสูตรควรกำหนดรายวิชาให้ผู้เรียนรู้จักบริหารจัดการกับภาระกิจที่เกี่ยวข้อง และมีที่มาจากครอบครัว และหลักสูตรรายวิชาที่ตอบสนองต่อผลกระทบนโยบายสังคมและการดำเนินงานของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมที่มีต่อการดำเนินชีวิตของครอบครัว ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาที่ครอบครัวเผชิญอยู่ในสังคมข่าวสาร และเทคโนโลยีทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม รายวิชาที่เกี่ยวกับการบริโภค ทรัพยากร มลภาวะ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาของสังคม โดยเฉพาะสังคมที่มีช่องว่างระหว่างคนมั่งมีกับคนจน ซึ่งจะมีผลกระทบเป็นรอยร้าวถึงครอบครัว และลงไปสู่เด็กอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้นควรกำหนดรายวิชาใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเหล่านี้ เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพครอบครัวและชีวิต ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งการจัดการทรัพยากรในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่สามารถนำไปใช้ หรือปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมและยุคสมัย ในปัจจุบันสถาบันการศึกษาทั้ง 3 แห่ง ได้จัดหมวด

วิชาตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ให้ศึกษาในระดับมากที่สุดคือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จัดวิชาพัฒนาการเด็ก พัฒนาการครอบครัว เด็กก่อนวัยเรียน การจัดการบ้านการเรือน เศรษฐศาสตร์ครอบครัว ส่วนของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ได้จัดให้ผู้เรียนเรียนพัฒนาการครอบครัวและเด็ก การจัดทรัพยากรครอบครัว การจัดหาอาหารครอบครัว ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จัดให้นักศึกษาเรียนพัฒนาการเด็กและการเลี้ยงดู การจัดทรัพยากรครอบครัว พัฒนาการกับชีวิตมนุษย์ และคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน ที่ขณะที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าควรจะเรียนในระดับมากที่สุดคือ วิชาการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย กฎหมายเบื้องต้น แนะนำคหกรรมศาสตร์ การปรับปรุงและตกแต่งบ้านเรือน หลักศิลปะ ส่วนของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเรียน คหกรรมศาสตร์ทั่วไป สถิติ และการวิจัยทางคหกรรมศาสตร์ใน ขณะที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลจัดวิชา ปฐมนิเทศคหกรรมศาสตร์ วิชาชีพคหกรรมศาสตร์ สัมมนา คหกรรมศาสตร์ หลักศิลป์ การจัดตกแต่งบ้าน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จัดวิชาคหกรรมศาสตร์เบื้องต้น ตกแต่งภายใน 1 สำหรับวิชาปัญหาพิเศษและสัมมนาจัดในหมวดวิชาเฉพาะหรือ วิชาสี่เฉพาะสาขา วิชาที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า น่าจะจัดให้ผู้เรียนเรียนในเกณฑ์ปานกลางคือ วิชาตัดเย็บเสื้อผ้าและเส้นใย ซึ่งสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จัดให้ผู้เรียนเรียนความรู้เรื่องเสื้อผ้าและเส้นใยเบื้องต้น การตัดเย็บเบื้องต้น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรียนวิชาสิ่งทอเบื้องต้น หลักการตัดเย็บและเครื่องแต่งกาย

3. หมวดวิชาเฉพาะหรือวิชาชีพเฉพาะสาขาและวิชาชีพเลือกคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก วิชาที่ผู้เชี่ยวชาญให้ทัศนะว่าน่าจะเรียนมากที่สุด เรียงตามลำดับดังนี้ ครอบครัวและสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัยครอบครัวและเด็ก ความสัมพันธ์ครอบครัว กิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็ก ทักษะในการตัดสินใจการแก้ปัญหาส่วนบุคคลและครอบครัว จิตวิทยาและพัฒนารามนุษย์ อาหารและโภชนาการเด็ก การจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน กฎหมายครอบครัว ผู้สูงอายุ คอมพิวเตอร์ ศิลปะและการดนตรีสำหรับเด็ก การสอนเด็กก่อนวัยเรียน สวัสดิภาพเด็กและบริการชุมชนสำหรับเด็ก มีเฉพาะวิชาอาหารและโภชนาการเด็กที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน นอกจากนั้น ผู้เชี่ยวชาญยังมีความเห็นให้เรียนการบริหาร การจัดการธุรกิจในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ สาขาพัฒนาการครอบครัวและเด็กในสหรัฐอเมริกา ได้เสนอแนะให้เพิ่มสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทางภาค

ธุรกิจ เนื่องจากสังคมปัจจุบันและอนาคตมีแนวโน้มซับซ้อนมากขึ้น ทำให้มีงานบริการในด้านต่าง ๆ หลากหลายเพิ่มขึ้น เช่น ศูนย์คนชรา ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์สุขภาพและอนามัย งานบริการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกันสาขาวิชาของบริษัท องค์กร ชุมชน คลับ สโมสร เป็นต้น ควรผลิตนักศึกษาให้มีความรู้ความสามารถทางการจัดการ ควรจะเพิ่มสาขาการจัดการทางด้านธุรกิจ ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ เทคนิคการสื่อสาร โภชนาการ การบริโภค และอื่น ๆ โดยเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ (เอกสารข่าวคหกรรมศาสตร์, 2535) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของการวิจัยที่กล่าวว่า การเลี้ยงดูบุตรจะต้องพึงสถานเลี้ยงเด็ก สถานศึกษา พี่เลี้ยงหรือคนรับใช้ ประกอบกับรัฐบาลได้มีนโยบายให้เด็กก่อนวัยเรียนทุกคนมีโอกาสได้รับการเตรียมความพร้อมจากศูนย์ สถานเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียนอนุบาลได้อย่างทั่วถึง จึงคาดว่าแนวโน้มของศูนย์บริการรับเลี้ยงเด็กและศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนจะเพิ่มขึ้น จากการวิเคราะห์หลักสูตรของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์พบว่า สถานศึกษาทั้ง 2 แห่ง ได้จัดหลักสูตรที่เน้นพัฒนาการเด็กในแนวของโรงเรียนอนุบาล มีสัดส่วนวิชาทางด้านนี้ถึงร้อยละ 75 และมีแนวโน้มที่จะเน้นวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กไปในแนวทางของการจัดการศูนย์บริการรับเลี้ยงเด็ก และถ้าหากว่า แนวความคิดของศูนย์บริการรับเลี้ยงเด็กกระจายเข้าไปหน่วยงานตามบริษัท โรงแรม สถานพยาบาล และหากได้รับการสนับสนุนขยายทางด้านสถานที่ หลักสูตรทรัพยากรบุคคล แนวความคิดนี้ จะได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว (อัจฉรา นวจินดา, 2537) สำหรับสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ได้จัดวิชาชีพเลือกที่เน้นไปในการจัดการศึกษาอนุบาล และให้นักศึกษาออกฝึกสอนตามโรงเรียนอนุบาลหรือของรัฐและเอกชน เนื่องจากได้ประสบปัญหาเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เนื่องจากบัณฑิตทางด้านสาขานี้ไม่มีอาชีพที่ชัดเจน หน้าที่การงานไม่มีมั่นคง รายได้ไม่มีมั่นคงถูกกดขี่จากนายจ้าง ไม่มีเกียรติและยังมีความรับผิดชอบสูง ภาควิชาจึงได้เปิดโอกาสให้นักศึกษามีทางเลือกมากขึ้น ส่วนวิชาชีพผู้สูงอายุ ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าน่าจะมีเรียนมากที่สุดเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยตอนที่ 1 ที่คาดว่า แนวโน้มของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอนาคต จะเปลี่ยนโครงสร้างของครอบครัวให้เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ประกอบกับภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ทำให้มีเวลาน้อยลง ครอบครัวแยกกันอยู่ จะส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุจะถูกทอดทิ้งมากขึ้น อันจะเป็นปัญหาสังคมในอนาคต หลักสูตรที่รองรับกับปัญหานี้ยังไม่ได้มีการพัฒนา

3.3 การเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการ ครอบครัวและเด็ก

ตามข้อค้นพบในตอนต้นที่ 1 และ 2 แสดงให้เห็นถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีต่อเด็กและครอบครัว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าจำเป็นต้องปรับหลักสูตรที่ให้มีโครงสร้างหรือเพื่อหาวิชาปรับให้เข้ากับเหตุการณ์ของยุคสมัย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ความเป็นไปของสังคมโลก โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนรู้จักกระบวนการคิดและตัดสินใจ รู้จักหยิบยกประเด็นปัญหาของสังคม และการได้สัมผัสกับความเป็นจริงซึ่งสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญที่ให้ทัศนะว่า ควรใช้กิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด คือ ฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้กระบวนการคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับสังคมปัจจุบันที่เราต้องฝึกคนให้เป็นคน คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2525) ในรูปแบบหลักสูตรที่เหมาะสม จุดวางกรณมหาวิทาลัย ได้สนับสนุนการเรียนการสอน ที่ให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและเหมาะสม ไพฑูรย์ สีนลาวัฒน์ (2534) กล่าวว่า สภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและอย่างรุนแรงเช่น ในปัจจุบันเราไม่อาจจะคาดการณ์ทำนายอนาคตอย่างถูกต้องชัดเจนอีกต่อไป ดังนั้นการสอนเพื่อให้เด็กรู้ ท่องจำ ทำตาม เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมอีกต่อไปแล้ว แต่เราควรยึดถือการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้สอนตนเองต่อไป เพื่อให้เด็กได้รู้จักตัดสินใจ และเลือกทางเดินของตนเองอย่างมีเหตุผลเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น วิเคราะห์การศึกษาและการใช้ความคิดของตนเอง การศึกษาอุดมศึกษาเป็นขั้นตอนการศึกษาที่เชื่อมทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ เป็นจุดเชื่อมระหว่างปัจจุบันและอนาคต ทั้งสำหรับตัวผู้ศึกษาและสังคมซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนที่ให้บรรลุผลดังกล่าวควรจัดให้นักศึกษารู้จักสำรวจและถกประเด็นปัญหา โดยใช้วิธีให้นักศึกษามีส่วนร่วมในชั้นเรียน ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติโดยการเขียนแผนงาน นอกจากนี้ควรมีห้องสมุดที่ทันสมัย ช่วยในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและมีการวิจัยค้นคว้าอย่างสม่ำเสมอ ผู้สอนควรใช้สื่อวัตกรรมการเรียนการสอน หรือจัดโปรแกรม หรือเชิญวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย ประยูร จินดาประดิษฐ์ (2533) ให้ความเห็นว่า ควรเปิดกว้างให้ผู้มีประสบการณ์จากภายนอกสถาบันการศึกษาเข้ามาให้ความรู้ผู้เชี่ยวชาญยังให้ความเห็นว่า การเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมให้มากที่สุด ทั่วประเทศ

วะลี (2533) วิตกว่า เศรษฐกิจที่ค้ำึงถึงมนุษย์สิ่งแวดล้อม และสังคมน้อยจะมีการค้ำึงถึงประโยชน์มาก โลกจะเจริญสูง มีความฉ้อฉลคอร์รัปชั่นเพิ่มมากขึ้น จะมีสิ่งที่พูดกันว่าศีลธรรมเสื่อม ชนบทและระบบนิเวศน์จะได้รับการกระทบกระเทือนอย่างหนัก มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องปรับหารูปแบบที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ทัศนะที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า ควรใช้วิธีการเรียนการสอนมาก เพื่อบรรลุเป้าหมาย ควรใช้วิธีการดังนี้ คือ นักศึกษาควรมีส่วนในการประเมินผลผู้สอน ทัศนศึกษานอกสถานที่ สร้างสถานการณ์ และสัมผัสชุมชนโดยตรง ประยุทธ์ จินดาประติษฐ์ (2533) ให้ความเห็นว่า เราควรจะมีสัมผัสด้านนั้นบ้าง ให้ผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ได้ไปเห็นของจริงเท่าที่จะมากได้ ส่วนการสอนแบบบรรยายนั้นควรใช้ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนเกิดทักษะจะต้องมีการฝึกฝนและปฏิบัติจริง จะให้ผลดีมากกว่าการสอนแบบบรรยายแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งหากเปรียบเทียบแล้วการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จะไม่บรรลุเป้าหมายที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะไว้ กล่าวคือ ระบบการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ใช้ระบบการสอนทางไกลโดยใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ให้ นักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และเข้ารับการสอนเสริมเป็นครั้งคราว แต่สถาบันการศึกษาอีกสองแห่ง มีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติและมีการแบ่งกลุ่มย่อยสำหรับภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกปฏิบัติและผู้สอนควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง ส่วนทักษะทางการวิจัย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ยังไม่มีการฝึกฝนทักษะทางด้านนี้อย่างจริง ซึ่งแตกต่างจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีการฝึกแนวทางการค้นคว้าวิจัยในวิชาปัญหาพิเศษ

3.4 การจัดประสบการณ์วิชาชีพสหกรรมศาสตร์ วิชาเอกพัฒนาการครอบครัว และเด็ก

ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาเป็น 4 ประเด็น คือ

- 3.4.1 วิธีฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
- 3.4.2 ลักษณะการจัดประสบการณ์วิชาชีพ
- 3.4.3 สถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
- 3.4.4 ระยะเวลาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

3.4.1 วิธีฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า วิธีฝึกประสบการณ์วิชาชีพควรใช้วิธีต่อไปนี้ให้มากที่สุด คือ เสริมสร้างคุณธรรมและจรรยาบรรณ จิตสำนึกของวิชาชีพ ไกรยุทธ ชีรตยา ศิรินทร์ (2534) กล่าวว่า หากบุคคลมีจรรยาบรรณเป็นฐาน มีมโนธรรม มีความกล้าหาญ มีฉันทะ ในการทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เป็นคุณสมบัติที่นักวิชาชีพจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นหรือมีขึ้นในตนเอง นอกจากนั้นควรมีการนิเทศ ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ฝึกกระบวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพรู้จักวางแผนและแก้ปัญหา รู้จุดมุ่งหมายสถานการณ และทรัพยากรที่มีอยู่ในขณะที่ฝึกปฏิบัติงาน และจะต้องรู้วิเคราะห์สรุปรายงานและเสนอข้อคิดเห็นในการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพ ประสบการณ์วิชาชีพเป็นการศึกษาอย่างมีระเบียบแบบแผนเฉพาะและใช้เวลา เป็นวิชาชีพที่ไม่สามารถจะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากของจริง (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2524)และเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านของความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่น มนุษยสัมพันธ์ โดยมีอาจารย์นิเทศให้คำแนะนำเพื่อที่จะพัฒนาทักษะ ทดสอบความสามารถ และความสนใจ ในการประกอบอาชีพนั้น ๆ รวมทั้งสังเกตสถาบัน การดำเนินอาชีพนั้น ๆ อย่างมีระบบ โดยเปรียบเทียบกับทฤษฎีที่เรี้นรู้มา (ปทีป เมฆาคุณวุฒิ, 2530)

3.4.2 ลักษณะการจัดประสบการณ์วิชาชีพ

ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพว่า ควรจัดในลักษณะดังต่อไปนี้ให้มากที่สุด โดยการปฏิบัติการ เป็นการฝึกหัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพก่อนที่จะออกไปฝึกงานที่สมบูรณ์แบบ (Pre-professional Training) และสู่วิชาชีพอย่างแท้จริง (ปทีป เมฆาคุณวุฒิ, 2530) ดังผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า นอกจากฝึกงานแล้วยังควรฝึกสอน สร้างสถานการณ์จำลอง ฝึกอบรม สังเกตการณ์และทัศนศึกษา ยกเว้น วิธีการสาธิต ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน ถ้าเป็นการเรียนการสอน คหกรรมศาสตร์ทั่วไป ที่มีความหลากหลายในด้านการฝึกปฏิบัติ เช่น ศิลปะปฏิบัติ ปฏิบัติทางด้านอาหาร เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย อาจใช้วิธีการสอนแบบสาธิตได้บ้าง แต่ในเรื่องของเด็กจะต้องฝึกปฏิบัติจริงเกี่ยวกับเด็กเท่านั้น

3.4.3 สถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นอย่างสอดคล้องกันว่า ควรจัดให้ผู้เรียน ฝึกประสบการณ์ วิชาชีพมากที่สุดตามโรงเรียนอนุบาลของรัฐ โรงเรียนอนุบาลเอกชน ศูนย์รับเลี้ยงเด็ก

สถานสงเคราะห์ของรัฐ สถานสงเคราะห์ของเอกชน สถานพินิจคุ้มครองเด็ก และศูนย์ช่วยเหลือเด็กเร่ร่อน

3.4.4 ระยะเวลาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ระยะเวลาที่เหมาะสมมากที่สุด คือ เริ่มฝึกงานตั้งแต่ปี 1 ถึงปี 4 ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางจัดประสบการณ์วิชาชีพของหลักสูตรครุศึกษาที่เสนอแนะไว้ว่า ควรจัดตั้งแต่ปี 1 ถึงปี 4 เช่นเดียวกับหลักสูตรครุศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา (ปีที่ปี เมษายนพ.ศ., 2530) และระยะเวลาที่เหมาะสมมากที่สุดรองลงมา คือ ปี 2 ถึงปี 4 และปี 3 ถึงปี 4 ส่วนระยะเวลาปี 2 ถึงปี 3 และปี 1 ถึงปี 3 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเหมาะสมในระดับปานกลาง การจัดประสบการณ์วิชาชีพของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สอดคล้องกับทัศนะของผู้เชี่ยวชาญในระดับมากที่สุด คือ ฝึกเฉพาะปี 3 และ ปี 4 ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลกำหนดฝึกงาน 6 หน่วยกิต 2 หน่วยกิต ฝึกในศูนย์ปฏิบัติการและศึกษาพฤติกรรมเด็กก่อนวัยเรียนของคหกรรมศาสตร์ และอีก 4 หน่วยกิตเป็นการฝึกสอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

นักศึกษาปีที่ 3 ฝึกสัปดาห์ละ 1 วัน ตลอดทั้งวัน ตั้งแต่เวลา 8.00-15.30 น. ปฏิบัติหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลเด็กเล็ก สังเกตพฤติกรรมและพัฒนาการเด็ก เป็นข้อกำหนดที่นักศึกษาจะต้องฝึกงานโดยไม่คิดหน่วยกิตตลอดภาคการศึกษาที่ 1 ของปี 3

นักศึกษาปีที่ 4 ฝึกสัปดาห์ละ 2 วัน ตลอดทั้งวัน ตั้งแต่เวลา 8.00-15.30 น. โดยทำหน้าที่เป็นครูสอน จัดกิจกรรม เขียนแผนการสอน เตรียมสื่อการสอน นักศึกษาฝึกภาคแรกก่อนออกฝึกสอนจริงตามโรงเรียนอนุบาลต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ในภาคเรียนที่ 2 โดยฝึกสอนสัปดาห์ละ 2 วัน ตลอดภาคการศึกษา สำหรับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กำหนดหมวดฝึกงาน 6 หน่วยกิต โดยแบ่งเป็น

ฝึกงานคหกรรมศาสตร์ 1 ฝึกตามโครงการพัฒนาครอบครัวชาวชนบท

ฝึกงานคหกรรมศาสตร์ 2 ฝึกตามสถานที่ที่นิสิตได้แจ้งความจำนงค์ไว้ แต่ส่วนใหญ่
นิสิตจะฝึกในศูนย์ปฏิบัติการเด็กของภาควิชา

ฝึกงานคหกรรมศาสตร์ 1 ฝึกในบ้านฝึกหัดหรือฝึกตามสถาบันหน่วยงานที่นิสิตสนใจ

ส่วนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชไม่สอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญ กล่าวคือ กำหนดให้ผู้เรียนฝึกในภาคสุดท้ายก่อนจบการศึกษา นักศึกษาเป็นผู้หาประสบการณ์ด้วยตนเอง

แล้วกลับมาเข้าค่ายสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเป็นเวลา 5 วัน เป็นการฝึกงานที่อาจจะไม่ได้รับประสบการณ์ที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิเคราะห์หลักสูตรและผลการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญให้ทัศนะ ผู้วิจัยนำมาประมวลหาแนวทางเสนอแนะในการจัดหลักสูตรดังนี้

1. เร่งพัฒนาให้มีการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กมากขึ้น เนื่องจากครอบครัวเป็นรากฐานของการพัฒนาคุณภาพของสมาชิกในครอบครัว
2. ตามผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า สถาบันครอบครัวและเด็กจะได้รับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ดังนั้น เพื่อการรองรับปัญหาดังกล่าว จึงควรจัดให้มีการศึกษาทางด้านพัฒนาการครอบครัวและเด็กในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาและต่ำกว่า โดยจัดรายวิชา เช่น บุพการีศึกษา ครอบครัวสัมพันธ์ ครอบครัวและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ให้เป็นรายวิชาที่บังคับในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป หรือวิชาพื้นฐานทั่วไป
3. ปรับปรุงรายวิชาในหลักสูตรให้มีเนื้อหาวิชาที่ทันสมัยทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม และสามารถคาดการณ์แนวโน้มปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต เช่น รายวิชาที่เกี่ยวกับ เด็กพิเศษ การอาชีวบำบัด ผู้สูงอายุ การจัดการทางธุรกิจ การสื่อสาร
4. ในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในอนาคต ควรฝึกให้ผู้เรียนรู้เท่าทัน และรู้จักตัดสินใจเลือกกระทำได้อย่างมีเหตุผล เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น จึงควรจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักฝึกกระบวนการคิด และการตัดสินใจด้วยตนเอง
5. คหกรรมศาสตร์เป็นความรู้พื้นฐานที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรครอบครัว และปัจจัยสี่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนได้ดีขึ้น จึงควรรณรงค์ให้มีการเรียนรู้สาขาวิชานี้อย่างกว้างขวางเพิ่มขึ้นในทุกระดับเศรษฐกิจและสังคม โดยจัดเป็นหลักสูตรต่อเนื่อง หลักสูตรต่าง ๆ เช่น การเตรียมตัวก่อนสมรส การบริหารและเลี้ยงดูเด็กทารก การดูแลเด็กพิเศษ การดูแลผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรมีการวิจัยในลักษณะการติดตามผลบัณฑิต เพื่อนำผลทั้งของบัณฑิตและผู้ใช้บัณฑิตมาประกอบการประเมินผลหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่ในปัจจุบันและนำมาพร้อมกับผลการวิจัยนี้ เพื่อให้ได้มองเห็นภาพรวม อันจะเป็นแนวทางนำไปสู่การบริหารหลักสูตร ที่เหมาะสมกับวิชาชีพพัฒนาการครอบครัวและเด็กในอนาคต
2. จากการวิจัยคาดว่าจะมีแนวโน้มเกี่ยวกับปัญหาเด็กพิเศษและผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามโครงสร้างของประชากรไทยในอนาคต จึงควรมีการศึกษาแนวโน้มการจัดหลักสูตรทางด้านนี้